

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 4. decembra 1872.

Obseg: Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí. — Od kod imamo naše žito in sočivje, sadno drevje in rože? (Konec.) — Pravila hranilnice. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí.

Letos je bilo med živino — največim bogastvom kmetijskih gospodarjev — toliko bolezni in jih je še, da tudi sicer nemarnim posestnikom se je vrnila skrb za boljše glešanje njihovega blaga.

Zato jim tudi „Novice“ rade priteko na pomoč in jim podajo pričujoči poduk.

Da se živina bolezni obvaruje, mora se jej vse privoščiti, kar jej tekne, a tako, kakor je prav; tu sem se šteje: čisti zrak in primerna toplota, primerna jed in pijača, snaznost. Kdor na to ne gleda, mu bode živina večkrat zbolela in gospodarju ne bo toliko hasnila, kakor po pravici sme od nje upati. Še celó kužnih bolezni, ktere navadno največ živinčet pomoré, bo svojo živino obvaroval, ako jo skrbno zapira in loči, ali bo pa vsaj pripomogel, da se take bolezni dalje ne razširjajo.

Ako kmetovalec svojo živino glešta in jej streže, kakor jej gré, ako jej klaje daje, kakor je prav, ako za njeno snaznost skrbi in dobre hleve ima, bo svojo živino marsikterih bolezni obvaroval, in ubranil bode tudi, da se bolezen ne širi dalje, če na vse pazi, kar bi mu kakoršno koli tudi še tako majhno zboljenje razodevati utegnilo; toda skrbeti mora koj za potrebno pomoč.

Življenje živine pod milim nebom.

Kedar živi živina pod milim nebom, jej zrak tekne in svitloba najboljše. V tem oziru je vsaj v lepem vremenu najboljši pomoček ta, da se bolezni odvrnejo, da gré živina na pašo. Tukaj je pa treba opomniti, da se kaj rada mrzlo-mokrega zraka navzame živina, ktera je bila dolgo v hlevu zaprta; dobro je tedaj, o vlažnem jesenskem in spomladanskem vremenu domačo živino, kolikor je mogoče, v hlevu imeti. Tudi je na nekterih krajih, kakor, postavimo, na lužnatih, močvirnih krajih, blizo godišč lanú, na pašnikih, kteri so dalj časa pod vodo stali, zrak s posebno paro zmešan, ktera je zdravju živine škodljiva; živina naj se kolikor je moč v take kraje na pašo ne goni. Vreme, ktero se naglo premení, je živini na paši veliko bolj škodljivo, kakor uni, ki je v hlevih.

V hlevih.

Čisti zrak je pol življenja. Naj si to vsak gospodar z debelimi črkami napiše na svoje hleve.

Živina živi od klaje in vode od ene strani, od druge pa od čistega zraka.

Ker mora živina vsaj pozimi in o mrzlih, vlažnih, deževnih dnevih tudi druge letne čase v hlevih ostati, morajo hlevi biti taki, da v njih živini čistega in frišnega zraka ne manjka. Ljudje mislijo, da hlevi, posebno v bolj mrzlem letnem času, niso dosti topli; zavoljo tega skrbno zamaše vsako luknjo, skozi ktero bi kaj sapice v hlev priti moglo, tako, da je živina prisiljena, sicer v toplem hlevu pa tudi v silno nečistem zraku bivati. Ni ga tedaj zdravju živine bolj škodljivega bivanja, kakor v tacih zapaženih hlevih. Ker se živina neprenehoma pari in potí, ker gnoj in scavnica v hlevih ostaja, in tudi po sopenji živine, se zrak v hlevih tako zelo spridi, da živina dostikrat (po črnici, vrančnem prisadu, anthraxu) naglo pogine ali pa da za dolgo časa zbolí.

Prevetrovanje hlevov.

Ako hoče tedaj gospodar svojo živino v hlevu zdravo ohraniti, mora pred vsem drugim čiste sape v hlev pustiti; zavoljo tega pa naj se ne odpirajo vrata in okna ob enem, da tako sapa preveč skoz-nje vleče in tako zbolé živinčeta, na ktera vleče. Dostikrat se vidi, da v preveč zapaženem hlevu posebno rada boleha tista živinčeta, ktera so najbližje vrat, ker vselej, kedar se vrata odpro, sapa ravno na-nje puhne; kolikor bolj je potem živina toplote vajena, toliko bolj jej plaz mraza škoduje.

Da hlevi vedno čist zrak dobivajo, je najbolje napraviti duškov, skozi ktere more topli nečisti zrak odhajati, skozi druge pa čisti zrak prihajati. Taki duški se narejajo ali kot cevi na stropu ali se kot manje luknje med dvema oknom blizo tál na nasprotni strani v steni naredijo. Da bi se zavoljo tega hlevi preveč shladili, ni se treba bati. Res je to, naj so hlevi pozimi topli; to se pa dá doseči, če se vrata in okna skrbno zapirajo. Če ima hlev svoje duške, zapiranje vrat in oken živini ne more škodovati; prevelika toplota v hlevih pa škoduje živini že zavoljo tega, ker potem mraz preveč občuti.

Treba je tudi, hleve včasih popolnoma prevetriti, ker skozi duške nečisti zrak vendar ne more popolnoma iz hlevov. Ako hoče kdo hleve popolnoma prevetriti, mora vrata in okna odpreti, kedar živine ni v hlevu. Ker je dobro in zdravju živine tekne, da se živina v dobrem vremenu vsaj par ur pod milim nebom sprehaja, naj se takrat tudi hlevi prevetrujejo.

Gospodar naj se tedaj nikoli preveč ne boji, da bi se živina premrazila, in zato naj prevetruje hleve. Nekteri gospodarji se bojé, svojo živino iz toplega hleva

na mrzlo pustiti. V navadnih okoliščinah imajo prav, posebno če krave v pretoplih hlevih živé. Če pa gospodar tako, kakor je bilo rečeno, skrbi, da hlevi niso pretopli, ne škoduje živini prav nič, da se iz hleva spusti. Al na to večidel nihče ne porajta, ker skoraj vsak ima prevelik strah pred prehladnimi hlevi, dasi ravno prehlajen hlev gotovo manj škode prizadene živini, kakor pa pretopen in presoparen hlev. Zlasti je v tacih hlevih ovcam zelo nevarno biti, ker rade zbolé; pa tudi konji zelo radi zbolé, če so delj časa v zatuhlih hlevih. Pretopli hlevi so pa posebno zavoljo tega tudi še škodljivi, ker postane živina preobčutna, in lahko zbolí po prehlajenji, če se primeri, da mora na mraz priti.

Če pa je treba že o mrzlem času za čisti zrak v hlevih skrbeti, toliko bolj je tega poleti treba, ko večja vnanja toplota ne pusti toliko sopare iz hleva. Skrbeti se mora tedaj za to. Najbolj hasnejo mreže ali pa goste smrkove veje čez okna. Marsikdo bi utegnil reči, da tako še bolj škodljiva sapa na živino vleče; temu se pa lahko v okom pride, da se zapró one luknje hleva, ktere so oknom nasproti. Posebno dobro je pa hlev vsaki dan prevetrovati takrat, ko je živina zunaj hleva. (Dal. prih.)

Od kod imamo naše žito in sočivje, sadno drevje in rože?

(Konec.)

Sadno in drugo drevje.

Sadno drevje je prišlo iz jutrovih dežel v grško deželo, od todi na Laško in iz Laškega v druge evropske dežele.

Jablane smo dobili iz Egipta, Sirije, Numidije in iz Grškega.

Gruške tudi od tam in iz Epira na Grškem izhajajo.

Marule so iz Armenije v Aziji na Laško prišle, in še le 40 let po Kristusovem rojstvu so se po Laškem razširjale in potem k nam prišle.

Slive so iz Sirskega na Laško po križovojskah prišle, in od tam na Nemško in k nam.

Črešnje so Rimci iz Ponta male Azije iz mesta Ceraza dobili. Lukul je to dobro drevo v boji iz Ponta prinesel na Laško, 73 let pred Krist. rojstvom.

Breskve so prišle iz Perzije.

Oreh je tudi iz Perzije prišel na Laško in k nam.

Leska je iz Ponta male Azije doma, in je črez Talijansko sem k nam prinesena bila.

Kostanj je iz Armenije; divji ali konjski kostanj je Kluzij 1550. leta iz Tartarije v Evropo na Laško prinesel.

Nešplja je iz Kandoskega otoka po svetu šla.

Smokva (figa) je iz Jutrovega, isto tako ribez.

Kutina je nekdanj na obrežji Donave menda na Turškem najdena bila.

Murva nam je došla iz Kitaja ali Kine, kjer od nekdanj mnogo židnih gosenic z njenim listjem redijo.

Božji trn (akacija) je iz Azije. Iz njegovega lesa so vse reči, tudi skrinja Božja, v sv. šotori pri židovih (judih) napravljene bile, zato se pravi Božji trn in tudi Božje drevo.

Nektere rože.

Rože v naših krajih so večidel vse iz drugih dežel k nam prišle.

Šipek ali roža, bela in rdeča, je najbrže iz Jerihe v Palestini v Kapvo na Talijansko prišla, in od tod k nam.

Rožmarin, ki po Laškem kraj cest divji raste, je menda od tam k nam prišel.

Plavi bez ali bezgovec je iz Španskega.

Bela lilija je iz Azije.

Tulika (tulipa) izhaja iz Turškega.

Klinci so menda tudi iz Azije.

Georgine ali regine so iz Georgije v Aziji med črnim in Kaspiškim morjem na Turškem domá.

Rožnata trava, rozenca (Rosenkraut) je tudi od ondot.

Oleander prišel je iz otokov Malabara, Cejlona in iz brežja Koromandeljskega v Indiškem morji.

Hortenzija je tudi od tam.

Paprika (turški poper) je iz Turškega.

Pelin je iz Ponta, male Azije čez Laško k nam prišel. Š.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

Predprave hranilnice.

(Dalje.)

§. 34. Prvosednik odbora se izvoli od odbora, prvosednik ravnateljstva od ravnateljstva in izmed tega na leta.

(Vsakokratni župan — prvak okrajnega zastopa v je ob enem prvosednik hranilničnega odbora. Prvosednik ravnateljstva se izvoli od ravnateljstva in izmed tega na leta.

§. 35. Ravnateljstvo izvoli izmed sebe za čas, kterega ono traja, tudi predstojnika kancelije, ki ima čuvati nad oskrbovanjem.

§. 36. Ako kancelijski predstojnik ni pravoznanec, mora odbor imenovati enega posebnega pravdnika za hranilnico po nasvetu ravnateljstva.

§. 37. Udje ravnateljstva, ki odstopijo, predno opravični čas preteče, naj se nadomestijo od odbora, odstopivši udje odbora pa od občinskega — okrajnega zastopa.

§. 38. Volitve odbornih in ravnateljstvenih udov se vršijo po relativni večini glasov.

§. 39. Ravnateljstvo oskrbuje upravljanje hranilnice s pomočjo nastavljenega in plačanega osebjá, skrbi za to, da se vložbe spodobno obračajo, posebno da se redno nalagajo na obresti, potem da se denar redoma zarajtuje in da se vršijo tekoča opravila sploh držeč se pravilnih določeb in posebnega poduka. Sploh mora ravnateljstvo oskrbovati vsa tista opravila, ktera niso naravnost izročena odboru ali po pravilih uradnikom (§. 46).

§. 40. Konec vsacega leta mora ravnateljstvo v ... tednih predložiti odboru račun o gospodarjenji hranilnice z letnim poročilom. Odbor dá račun pregledati posebnemu preglednemu odboru, potem ko se je kasa škontrirala (pregledala).

§. 41. V področje odbora spadajo posebno sledeča opravila:

1) on mora ustanoviti svoj lastni opravični red;

1) on posvetuje in razsojuje o tem, ali se imajo obresti vložeb povišati ali znižati (§. 11), potem o obrestnem merilu in o tem, na kateri način naj se hranilnici izročeni denar obrača (§. 25.), on določuje, ktere večine ne smejo preseči posamne hranilne vložbe (§. 10) in kateri odpovedni obroki naj se postavljajo (§. 14);

3) on posvetuje in razsojuje o tem, kako naj se obrača založnica v primerljajih §. 7.;

4) on imenuje uradnike in služabnike po nasvetu

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polii. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 11. decembra 1872.

Obseg: Opomin našim kmetijskim gospodarjem. — Stroj (mašina), s katerim se krave molzejo. — Kako stoji s turško govejo kugo? — Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí. (Dal.) — Pravila hranilnice. (Konec.) — Nove pesmi. — Slovensko slovstvo. — Deželni zbori. — Dopisi. — Novi čar.

Gospodarske stvari.

Naši kmetijski gospodarji

so naprošeni, naj beró, kar današnji „Oglasnik“ na 1. strani oklicuje.

Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí.

(Dalje.)

Hlevi morajo prostorni biti.

Da živina ostane zdrava, treba jej je pred vsem, da se sprehaja. To ne velja samo za mlada živinčeta, ktera ne rastejo in ne teknejo, če so neprenehoma zaprta, ampak tudi za stara. Toraj je tudi zelo koristno, živino na pašo goniti, in dasiravno se živina na paši ne redi vselej, jej vendar to dosti tekne, da se dobro sprehodi in zleta. Zavoljo tega naj se živinčeta vsaj par ur na dan na kakem prostornem mestu zletavajo.

Ovce že tako sploh v hlevu niso privezane, pa malokje skrbé tudi za to, da niso preveč na tesnem nagnječene. Prav dostikrat se primeri, da se bolezní izcimijo v ovčjih hlevih, v katerih so živali prebivati primorane; take bolezní naglo naglo poberejo živinico. Če se živina ne more prosto gibati, je škoda zavoljo tega še večja, da je zrak v hlevu zelo pokvarjen. Ni tedaj dosti, da so ovčji hlevi zračni (luftni); tudi preveč drobnice (bravi) ne sme v njih nagnječene biti, vsaj toliko ne, da se ne bi mogla žival pregibati. Sploh bi utegnilo za ovco prostora pol sežnja (klaftre) na dolgo in široko dosti biti.

V nekterih krajih so sicer z dobrim vspehom poskusili, tudi govejo živino v hlevih nepriklenjeno imeti; ker pa taka živinčeta preveč stelje potrebujejo, vendar bolj hasne, govejo živino priklenjeno imeti. Zdravje živine sploh zavoljo tega nič ne trpi, če je tako priklenjena, da si z verigami (kétnami) ali vrvmi ne more škode delati, ali da sploh ne stoji preveč na tesnem. Kakor je govedo veliko, potrebuje tudi prostora več ali manj; navadno srednje veliko goveje živinčce potrebuje staje take, ki je 3 čevlje široka, 10 čevljev pa dolga z jaslami vred. Večidel je pri nas preveč živinčet in preveč na tesnem v hlevih, in tako živina v pretoplih in zaduhlih hlevih živi, pa tudi ne more zložno ležati. Dostikrat se zgodi, da živinčce živinčce sune, na-nj stopi ali kakor si bodi poškoduje.

Konji potrebujejo zavoljo večje velikosti tudi bolj širokih stáj, in treba je skoraj, da drug drugemu ne po-

škoduje, jih s tramovi in stenami ločiti. Zavoljo tega je skrbeti, da konj ni prekratko privezan, tako, da se dostikrat še vleči ne more. Sploh zadene konje marsiktera bolezen zavoljo tega, ker so prekratko privezani.

Vsako mlado živinčce pa mora biti, dokler je mogoče, prosto, to je, neprivezano, v svoji staji naj se prosto giblje. Najbolj škodljivo je žebetom, če so privezana, ker jih to ne ovira samo v rasti, temuč tudi bolezní kit in kosti na nogah se jih zavoljo tega lahko lotijo.

Toplota v hlevih.

Zastran toplote je bilo že rečeno, da ne smejo hlevi, v katerih živina živi, ne pretopli ne prehladni biti. Pa vsaka domača živina ni enako občutna za gorkoto in mraz; ravna se to po tem, kakošno kožo ima, ali pa kako je živina mraza in gorkote vajena.

Ovce že volna mraza bolj varuje, in ker hodijo večkrat na pašo, so tudi vnanjega zraka bolj vajene; one tudi precej velik mraz prestanejo, za veliko toploto so pa zelo občutne; zavoljo tega zbolé prav rade v toplih in zatuhlih hlevih nevarno na krvi. Pa tudi na paši jim je velika vročina, kakor o poldne poletni čas, dostikrat škodljiva; ako tedaj o takem poletnem času ni mogoče ovác v senco zagnati, naj se raje v dobro prevetrane hleve nazaj ženejo, kamor opoldansko solnce ne sije.

Goveja živina sploh je za mraz bolj občutna, ker je vajena v toplih in večidel še pretoplih hlevih živeti; treba je tedaj tudi vedno skrbeti za to, da so goveji hlevi topleji kakor ovčji; toda gledati je, da hlevi niso samo topli, temuč tudi snažni morajo biti; zakaj če je hlev pretopel, se dostikrat primeri, da živina nagloma pogine in da jo zlasti rada bolezen z imenom črm, črnica ali vrančni prisad znana napade.

Tudi goveji živini je škodljivo, če solnce naravnost na-njo sije; ako se tedaj opoldne iz hleva žene, treba je take previdnosti kakor pri ovcah.

Konji sploh za mraz niso tako občutni, ker so ga bolj vajeni; toliko bolj jim pa škoduje presoparni in pretopli hlev, zlasti če morajo več dni zaporedoma v njem ostati.

Bolezní možganov, ktere jih večkrat napadajo, kakor tiščavka, vrtoglavica, izhajajo gotovo tudi iz tega, ker ljudje mislijo, da hleva ponoči nikoli ne morejo dosti zapreti, da bi kaj sapice va-nj ne prišlo, ko so vendar konji bolj kakor vsaka druga domača živina frišnega zraka vajeni.

Prešiči še manj kakor ovce veliko toploto prene-sejo; zlasti poleti ni mogoče, jih na dosti hladnem kraju imeti; zavoljo tega je tudi treba, da hlevi in prostori, kamor se podnevi spuščajo, tako leže, da solnce po mo-

gočosti malo na-nje sije, posebno mora pa na taci pro-
storih vedno dovolj vode biti, da se morejo prešiči v
njej hladiti.

Nič manj kakor prevelika toplota ni tudi velik
mraz domači živini škodljiv; zlasti velja to od mla-
dičev, katerim sploh toplota bolje dé. Prasčeki in
jagnjeta so za mraz silno občutni, in hlevi, v katerih
so, morajo vedno dosti topli biti, če ne, zadene gospo-
darja velika zguba. Tedaj tudi ni dobro, da se stare
ovce, ko se z mrzle paše in dostikrat vse premočene
v hlev vrnejo, koj k jagnjetom spusté, ki so domá
ostala. Najbolj škodljiv je živini puh in naglo preme-
njeno vreme; puh je toliko bolj škodljiv, kolikor bolj
segreta je živina, na katero vleče, tedaj posebno potem,
ko je mogla živina trdo delati in se sprehajati. Ta škod-
ljivost se dostikrat pri konjih vidi in pa tudi pri družih
živinčeti, ktera v zelo toplih hlevih živé in blizo vrat,
oken in duškov stojé. Živina naj se tedaj v hlevu
tako postavi, da mrzla sapa ne puha naravnost na njo;
dostikrat zadostuje lesena stena, ktera živinčete staje
varuje.

Naglo premenjenje toplote je toliko bolj
škodljivo, kolikor večji je razloček med toploto in mra-
zom. Navadno mislijo ljudje, da samo to je živini škod-
ljivo, da iz toplote v mraz pride; gotovo pa je,
da se morejo živinčeta tudi takrat premraziti in zboleti,
če iz mraza pridejo naglo v topel hlev. Zavaljo tega
je tudi treba, da se hlevi tudi poleti prevetrujejo
tisti čas, ko se živina sprehaja ali je pa pri delu, da
je kaka škoda ne zadene, kedar se potem v pretople in
soparne hleve vrne. Ako zadnjič hlevi niso neizmerno
topli, bo malokdaj kakemu živinčetu škodovalo, če prav
naravnost iz hleva ven na mraz pride.

Kedar se ovce zavaljo striženja kopljejo in umi-
vajo, naj se posebno na to gleda, da se potem na top-
lem in zračnem kraju osušijo; najslabeji kraj za to je
hlev, ker se vlažna soparica, ktera o sušenju iz ovčjega
života puhti, ne dá iz hleva spraviti drugač, kakor da
sapa skozi hlev vleče; to je pa ovcam nevarno. Ako
pa ta soparica v hlevu ostane, se ovce preveč počasi
suše, in ostanejo toraj predolgo v veliki vlažnosti, ktera
je posebno ovcam zelo škodljiva. Ta živinčeta je tedaj
po mogočnosti varovati, da dež ne gré na-nje, ker ni
le volna potem manj vredna, če je mnogokrat premo-
čena, ampak tudi marsiktere nevarne kužne bolezni se
izcimijo iz tega. Ravno tako je tudi gosta in vlažna
megla škodljiva, ker tudi kakor dež ovce moči; skrben
gospodar tedaj svojih ovac o megli ne bo na pašo
puščal, ker velika vlažnost zraka k marsikterim bolezi-
nim pripomore.

Tudi ostrižene ovce potrebujejo, da se ne pre-
hlade, posebne previdnosti, da se o deževnem in vetrov-
nem vremenu koj po strižbi ne ženejo iz hleva, ker jih
volna gotovo varuje, za vlažnost in mraz pa so zelo
občutne.

Dostikrat peljejo tudi konje koj na vodo, ko od
dela vsi vroči in dostikrat potú vsi mokri domú pridejo.
Nevarne bolezni iz prehlajenja, kakor klanje, vnetje
kopit, še celó pljučni prisad so dostikrat nasledki take
nemarljivosti. Ravno tako je konjem škodljivo, če,
kakor se navadno godi, vsi premočeni v hlev pridejo
in jih nihče do suhega ne obriše. Skrbni gospodar bo
tedaj vselej skrb imel, da se vsa njegova delavna ži-
vinčeta dobro obrišejo in odrgnejo, predno od dežja vsa
premočena v hlev pridejo, ali vsaj koj potem, ko v
svoje staje pridejo in se razpravijo.

(Dalje prihodnjič.)

Stroj (mašina), s katerim se krave molzejo.

Gotovo je našim gospodarjem znano, ne le samo
po sporočilih „Novic“, ampak žalibog! tudi iz lastne
skušnje, da je razsajala in še zdaj pri nas na nekterih
krajih razsaja gobčnica in parkljenica pri živini.

Lepo so „Novice“ podučevale gospodarje o tej bo-
lezni, o njenih prikaznih, jim nasvetovale prav dobra
zdravila in jih svarile pred škodljivimi „universalmit-
telni“.

Ta bolezen se prikaže ne le samo na parkljih in v
gobcu, ampak pri kravah pride velikokrat tudi v vime.
To se je zgodilo tudi pri mojih kravah. Na sescih na-
redili so se mehurji in koža se je odlušila. Z rokami
krave molsti ni bilo mogoče zaradi bolečine; krave ne
molsti, je pa zopet velika škoda pri gospodarstvu, ker
krava zgubi potem mleko.

Kupil sem zatoraj v Ameriki najdeni stroj (ma-
šino) za molzo krav.

Ta stroj obstoji iz štirih kavčukastih cev-
k, v ktere so vpeljene štiri druge sreberne cevke
po 2 palca dolge in debele kakor žveplenka.*) Vsaka teh
srebernih cev-
k ima 6 luknic, na vsaki strani po tri na-
sprotne. Te sreberne cevke se vtaknejo vsaka v en
sesc, spodaj se pa postavi žehtar. Mleko kar hitro
počne samo od sebe teči, in krava je pomolzena v ne-
koliko minutah.

Krave prav radi mirno stojé, ker ne trpijo nobene
bolečine.

Iz svoje lastne skušnje priporočam tedaj našim go-
spodarjem ta stroj ne le samo za krave na vimenih
bolne, ampak tudi za krave, ktere na priliko zavaljo
parkljenice ne morejo stati. Ker na ta stroj se krava
tudi ležeča lahko molze, tako, da se kavčukaste cevke
v skledo napeljejo.

Jaz sem dobil ta stroj iz Dunaja od A. Fried-
mana, Praterstrasse Nr. 26, za 6 gold. 50 kr.

Grad Slivniški na Štajarskem.

Franjo Kuralt, oskrbnik.

Kako stoji s turško govejo kugo?

Na Kranjskem smo dosihmal še zmirom ob-
varovani te nesreče. Tudi na Primorskem je ni; kaj
pa okoli Trsta onjavijo, da ostro zapirajo hleve in hiše,
ni nam znano, samo to vemo, da turške goveje kuge
tudi ondi ni, in da bolezen, ki jo tam imajo, utegne
biti le kužna črnica (antraks) ali kaj takega.

Iz dopisa deželne vlade Hrvaške od 1. dne t. m.
pa smo zvedeli to-le:

V Požeški županiji je do 21. novembra v 5 va-
séh na novo zbolelo 73 govéd in od poprej še bolnih
ostalo 39, od teh 112. se jih je ozdravilo 27, poginilo
42, bolnih ostalo pa 43. — Od prvega začetka kuge
v Požeški županiji, to je, od 28. septembra do 22.
novembra je tedaj v 5 vaseh izmed 1343 govéd v 115
hlevih zbolelo 414 govéd za govejo kugo, od katerih jih
je poginilo 257, ozdraveli ste 102, pobili so jih 12.

V Virovitiški županiji je kuga v Breznici in
Lukačevcu popolnoma potihnila, zato sta se ta dva
kraja že razglasila za zdrava, in v tej županiji je le še
v Ribnji pustinji kuga, kjer je med 181 govédi jih

*) „Novice“ so že v 8. listu 1843. l. priporočale enake cevke,
po katerih se v boleznih vimenskih mleko iz vimena odtoči, in tako
cevkó takrat tudi narisano prinesle, samo da one cevke so koščene
in veljajo po 30 soldov. Da so gumielastične ali kavčukaste
bolje, to je gotovo.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. decembra 1872.

Obseg: Poduka je treba kmetom. — Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí. (Dal.) — Slovensko slovstvo. — Deželni zbori. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Poduka je treba kmetovalcem.

Gosp. Pernišek, naš rojak, zdaj národní učitelj v Ljutomeru na Štajarskem, ki je v Goriški kmetijski šoli se v kmetijstvu izuril in bode ob nedeljah v napredovalni kmetijski Ljutomerski šoli kmetijstvo učil, je v lepem govoru to dokazal, kar pričujočemu sestavku na čelu stoji zapisano, 17. dne t. m., ko se je omenjena šola pričela. Govoril je za razširjenje kmetijskih vednosti ves navdušeni gosp. Pernišek med drugim blizo tako-le:

„Državne pripomoči za nakupovanje živine ali za premije družim razdelkom kmetijstva bodo le potem dober sad obrodile, ako bode kmetovalec sam dobro vedel: za kaj in kako naj jih obrača. Te podpore le vspodbujajo kmeta k napredku; nikakor pa ne morejo nadomestovati potrebnega poduka, še manj pa smejo podpirati lenobo.

Kaj pomaga kmetu, ako mu dajo lepo premijo, ako je po naključju vzredil lepo telico itd.? Kaj hasni gospodarju in njegovim sosedom, ako dobí v svoj hlev od kmetijske družbe še tako lepega muriškega ali labudskega bika, če ga pa brez vsakega načrta redí ali spušča h kravam? Časih mora revna žival v gnojnici ležati, da kar vse teče od nje, ko vstaja! Večkrat pa mora tudi stradati, da se jej pajčevina dela po vampu! Nekteri mojstri-skaze pa plemensko živino pitajo kakor za mesarja, da postane lena kakor klada.

Nihče naj ne misli, da bo že dobil in tudi imel lepo tele od krave, ako jo pelje k lepemu biku, če se mu pa morda še ne sanja, kako je treba vzrejati telca! Na ta način tedaj vsakako za rep lovimo mačka v kmetovanju.

Nauka treba nam je Slovencem, nauka, ako hočemo, da bo kaj žganjcev iz naše moke, da ne zaostanemo vsaj predaleč za drugimi narodi v lastno škodo in sramoto. Šole naj bi toraj pripomagale, da se mladenči kakor tudi zreli možje umnega gospodarstva naučé, da bodo kaj boljšega znali kot njih predniki. S samim branjem gospodarskih reči se mnogo ne doseže, tudi je prav malo kmetov, kateri brati znajo ali hočejo. Prepričal sem se že sam o tem. Imel je neki kmet „véliko pratíko“, v kateri se nahajajo zlati nauki za njega, pa vendar mu je poginil lep junec, ki se je bil preobjedel, dasiravno je kmet lahko čital in imel tudi pri roci dotično sredstvo: zemeljsko olje, kterega nasvetuje „pratíka“!

Ko sem se te dni sprehajal po krasni Ljutomerski okolici, prepričal sem se, da je po tej okolici veliko zakladov, ki dajo vse premalo obresti, ali pa celó nič, v tem ko bi sicer mnogo tisoč goldinarjev lahko vsako leto dohajalo v njihove denarnice. Koliko

novcev bi lahko dobili vsako leto tukajšnji Slovenci — za svilo (žido), še več tudi za sadje, žito, med, živino, vino itd.! Nikar se ne izgovarjajmo, češ, da pri nas ni kraj za svilarstvo, da pride pri tem vse drugo od rok. Lahko se vse stori, ako so le vse roke urne in se vé, kako vsako stvar prav prijeti. Dostavljam le še, da pravi svilorejec se mora opirati dandanašnji na mikroskop ter na celično plodenje, kakor tudi na mnogo drugih pravil.

Slovenci, sinovi onih očetov, ki se nikdar niso živili ob ropu in napadih na druge narode, nego so bili vedno vrli in pošteni kmetovalci, „opasujmo uma svitle meče“, kajti boljša prilžnost nam je dana, nego našim prednikom, ki so se morali 29kratnih turških napadov z motiko in sekiro v roci junaško braniti. Pokažimo, da še vedno o nas veljá beseda Vodnikova: „Za uk si prebrisane glave — pa čedne in trdne postave — išče te sreča — um ti je dan!“ —

**Poduk, kako naj se ravna z živino,
da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar
mu zbolí.**

(Dalje.)

Kako svitel mora biti hlev?

Vsaka živa stvar tekne v svetlobi bolje, kakor v tamoti; hlevi naj bodo tedaj svitli ne samo zavoljo zdravja živine. Zlasti očém živine je škodljivo, če iz tamnega hleva naglo na solnce pridejo. Ljudje sicer mislijo, da to goveji živini in drobnici ne škoduje, konji pa utegnejo zavoljo tega nevarne bolezni oči dobiti; dostikrat še celó popolnoma oslepé. Nič manj ne škoduje prevelika solnčna svetloba sama; toraj naj so hlevi tako postavljeni, da solnce živini ne sije ravno v oči; zlasti konjem je to silno škodljivo, kar se lahko iz tega razvidi, da v taci okoliščinah dostikrat vrtoglavi postanejo, in da konji, kateri imajo že bolj majhno tišavko (Dummkoller), na preveliki sončni svetlobi še bolj tišavasti postanejo, poslednjič pa še celó zdivjajo.

Hlevi morajo biti snažni.

Da živina zdrava ostane, pripomore jej veliko veliko snažnost, pa ne samo snažnost živine, ampak tudi njih okolice. Ako se živini ne snaži koža, naredi na njej nesnaga skorjo, zavoljo ktere se naredé dostikrat trdovratne kožne bolezni, in ker se živinče potem ne more potiti, se se izcimijo tudi notranje bolezni. Posebno delavna živina, konji in voli, se morajo mnogokrat potiti in v prahu živéti, treba jo tedaj jih pogostoma čediti in štrigljeti, konje vsaj enkrat na dan, vole pa vsaj trikrat v tednu. Pa tudi živina, ktera je vedno v hlevu, se mora nesnage varovati. Dvakrat v tednu jo snažiti in štrigljeti bi samo takrat dosti bilo, kedar

bi se živinčeta tudi pridno kopala in sploh tako gleštala, da bi se ne mogla tako lahko povaljati. Zavoljo tega naj se staje tako naredé, da se more gnojnica, kar je stelja ne popije, lahko odcejati in hitro odtekati. Posebno veliko je pa tudi na stelji in na tem ležeče, da se stelja večkrat nova nastelje. Najboljša stelja je slama, ker gnojnico hitro popiva.

Ako se tedaj slame dosti nastelje in se slama, ki je bolj onesnažena, vsaki dan proč jemlje, še celo treba ni, hleva dan za dnevom kidati; listje pa popiva scavnico veliko manj in živina se na njem zelo onesnažuje; zavoljo tega se mora vsaki dan drugo listje nastlati, pa tudi živino je treba večkrat snažiti in umivati, če jo gospodar hoče čedno iméti.

Pri konjih je pa vselej treba, zelo premočeno steljo vsaki dan presuševati in čez kaj dni pa druge nastlati. Poleti vsak dan kidati je že zavoljo tega dobro, da se ne zaredi preveč mrčesov in muh, ktere živino zelo nadlegujejo in jej ne dajo miru.

Tudi volom, kateri se za delo rabijo, je treba večkrat hlev izkidati in kakor konjem slame nastiljati, ker so frišnega zraka vajeni, a tudi bolj mehke stelje potrebujejo, da si bolj spočijjo.

V ovčjih hlevih sme gnoj brez škode cele mesece ostati; ovce v hlevu niso privezane, teptajo po slami z gnojem zmešani in storé tako, da se gnoj s slamo bolj zmeša in scavnica globočeje pod slamo pride. Ako se nastilja dosti dobre stelje, ktera vlažnost lahko popiva, in se hlevi dobro prevetrujejo, kedar je drobnica na paši, se ni nobene nevarnosti za zdravje bati. Sme se tedaj ravno tako tudi s kravami ravnati, če se jim veliko slame stelje in hlevi večkrat prevetrujejo, zlasti pa, če krave niso priklenjene in se po hlevu prosto gibati morejo.

Ako se kravam vsaki dan kida, se s tem res nekoliko stelje prihrani; ali tak gnoj ni tako močen, ker se stelja z njim ne zmeša dovolj; pa tudi živina ne leži tako toplo in mehko; posebno na s kamnom ali ceglom vloženih tléh ležati ne tekne živini. Bolje je tedaj, če je mogoče, dosti slame nastlati in vsaki dan več nastiljati, gnoj pa večkrat kidati; tako tudi živina čedna ostane.

Ni pa dosti samo, da je živina čedna; tudi orodje, tla in stene hleva morajo snažne biti. Treba je tedaj živino prav pridno umivati in vselej dobro obrisati, stene hleva vsaj enkrat v letu pobeliti, tla in pot, po kateri živina v hlevu in iz hleva hodi, se morajo vsaki teden enkrat počediti. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Statistično poročilo trgovsko-obrtnijske zbornice v Ljubljani o trgovini, obrtniji in prometu na Kranjskem leta 1870.*

se imenuje knjiga, ki jo ravno zdaj na svetlo spravlja Kranjska trgovska in obrtnijska zbornica pod vredništvom gosp. Jan. Murnika, tajnika zborničnega. V lični veliki osmerki je natisnjenih že 15 pól v slovenskem in nemškem jeziku; celo delo utegne obseči kakih 25 pól.

Radostni pripoznavamo, pregledavši natisnjenih 15 pól, da je knjiga jako zanimiva, ki se je mógla sestaviti le po pripomoči mnogih delalnih močí. — Vvod daje kratek opis Kranjske dežele in še posebno velicega močvirja Ljubljanskega; temu se vvrstuje popis števila prebivalcev po njihovih stanovih, — dalje skupno število vseh obrtnikov in trgovcev, razdeljenih po vrstah opravil, — razvoj zasebne obrtnije, fabrik in kupcij, popis geologičnih tvorb gorá, — statistični pregled o meri rodovitne zemlje po različnih vrstah obdelovanja,

— izkazek o poprečnih dohodkih orala zemlje vseh zemeljskih pridelkov po dačnih okrajih, — izkazek o letini leta 1870., — državne podpore v povzdigo kmetijstva, — tržna cena v letih 1867., 1868., 1869., 1870., — gozdarske razmere, — živinoreja, — rudarija in še več družega, tako dovršena cela bode dala vgléd v vse obrtnijsko in kupčijsko gibanje na Kranjskem. Slovensčina, ki se je v mnogih tehničnih izrazih morala boriti z mnogimi težavami, je lična in tako gladko teče, da je veselje brati. Na kratko tedaj rečemo, da knjiga, popolnoma dodelana, bo spadala v vrsto onih naših knjig, ki niso le zato, da jih človek prebere in da potem počivajo v omari, ampak jih mnogokrat vpotrebuje, ako mu je treba to ali uno izvedeti.

* *Vabilo na naročbo „Slovenskega učitelja“.* „Slovenski učitelj“ bode neodvisen šolski ali učiteljski list, ki bode početkom novega leta izhajal v Mariboru v „narodni tiskarnici“ na eni poli v obliki osmerke po 3krat na mesec (1., 10. in 20. dne). Namenjen je vsem slovenskim učiteljem in vsem slovenskim šolam. Zastopal bode koristi slovenskih šol in učiteljev, delal za napredek prvih, za izobraževanje poslednjih; branil bode pravice obojih, grajal in zavračal vse krivice, ki se godé tem važnim faktorjem za naroden napredek: bode toraj neustrašljiv zagovornik slovenskega šolstva in učiteljstva. Govoril bode tudi pogostoma o domači izreji in domačem izobraževanju. Priporočuje se ta list v prvi vrsti učiteljem in šolnikom sploh, pa tudi vsem odgojiteljem, starišem in šolskim prijateljem. — Naročnina je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr., ktero sprejema podpisani lastnik.

Prva številka z obširnejšim programom se pošlje na ogled vsem nam znanim slovenskim šolam. Če je kdo želi, naj se oglasi v „narodni tiskarnici“ v Mariboru.

Ivan Lapajne,

nadučitelj v Ljutomeru (Luttenberg) na Štajarskem.

* *„Učiteljski Tovarš“* — list za šolo in dom, bode z novim letom nastopil že svoj trinajsti tečaj. Če vseh njegovih 12 letnikov pregledamo, spoznati moramo, da je svojo nalogo — pospeševati domačo šolo — častno izvrševal in da si je kot prvi slovenski šolski list pri marsikterih težavnih okoliščinah za naše šolstvo in učiteljstvo pa tudi sploh za slovensko slovstvo pridobil zasluge. On je enako tihemu pa neutrudnemu delavcu kot samec potil se na pedagogijskem polji in je že takrat, ko se o novih šolskih postavah in o novem učnem načrtu še nobenemu sanjalo ni, učiteljem priporočal ravno to dobro, kar se sedaj postavno zahteva, da naj se namreč v ljudski šoli ne uči samo branje in pisanje, temuč vse, česar človek potrebuje v navadnem življenji in je tudi v domačem učnem jeziku kazal, kako naj se v ljudski šoli v posamnih naukih podučuje (glej tečaj 1861. l., l. 1. „Podoba dobre šole“ itd.). „Učit. Tovarš“ pa je napredoval tudi z duhom novega časa vselej toliko, kolikor je videl, da ima „nova éra“ kaj zrna v sebi; vendar pa kot pošten rodoljub in krščanski odgojnik ni nikdar odobral in posnemal novoêrnega kričanja modernih (največ judovskih) učiteljev in ni nepotrebno udrihal po dosedanjih pospešiteljih in dobrotnikih ljudske šole, in ravno zato mu ta kričeča nasprotna stranka očita, da ni nič storil, kar mu pri nas in pri vseh poštenih pedagogih in šolskih prijateljih le častno priznanje pridobiva. Kakor je bil neodvisen skozi 12 let, tako ostane tudi vprihodnje; le lastno dobra prepričanje ga vodi in zato se tudi vprihodnje ne bode odvisnega delal od tistega terorizma, pod katerim se marsikdo vklanja, češ, „pogledite me, jaz sem liberalec, to je, nasprotnik duhovščine!“ Menimo, da sedanji čas slovenski učitelj ne more biti brez slovenskega

Gospodarske skušnje.

* Jajca se dadó prav lahko dobra ohraniti tako-le: Namaži jih s salom in položi jih na dilje za jajca narejene, to je, na dilje, ki imajo luknje, da v vsako luknjo eno jajce vtakneš; včasih jih obrni. Da se jajca spridijo in začno smrdeti, izvira le odtod, da kislec iz zraka se skozi jajčje pore (nevidljive luknjice) vrine. Če te pore zamažeš, ne more kislec do njih in ne morejo gniti.

* Petroleum — škodljiv kuretni. Neka gospodinja je ž njim hotela uši pregnati kuram, kakor jej je svetoval sosed. Res jih namaže — drugo jutro najde res uši mrtve — pa pute tudi.

Kako stoji s turško govejo kugo?

Goveja kuga, ki je v Slavoniji v prejšnjih krajih županije Verovitiške že ponehala, se je iz Ogerskega zanesla spet v 2 kraja te županije; zatrosila se je pa iz Klokočevca v Šaptinovce po dozda še ne znani poti. Tako nepošteni ljudje veliko nesrečo kuge zanašajo iz kraja v kraj! — Na Ogerskem je kuge še veliko.

Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí.

(Dalje.)

Klaja za domačo živino.

Paša.

Skoraj največ bolezni živini izvira iz klaje (futrana) sploh. Ali tekne zdravju živine to, da si na paši sama svoje krme išče, ali da vedno v hlevu ostane in se jej ondi klade, to se ravna večidel po tem, kako leži in kakošna je paša. Dasiravno zadene tudi na paši živino kaka škoda po vremenu večkrat, kakor če se v hlevih redí, hlevi vendar niso vselej taki, da bi zdravje živine v njih tudi škode ne trpelo. Nazadnje vendar le to, kakošno je kmetovanje, razsodi, ali morajo živinčeta na paši ali v hlevu svojo krmo dobivati. Bodi pa živina ali na paši ali v hlevu, obvaruje se tū in tam bolezni, če se z njo prav ravna.

Ako se živina samo zavoljo tega na pašo spušča, da se na njej pregiblje in čisti zrak vživa, mora paša tako ležati in napravljena biti, da živini tekne. Da se parkljem in kopitom škoda ne godi, ne sme paša kamenita biti, pa tudi ne močvirna in blatna.

Mlake in stoječe vode, ktere se poleti počasi suše in veliko škodljivosti iz njih v zrak pride, se morajo odpeljati in na suho djati. Paša mora za število živinčet, ktera se na njo gonijo, dosti prostora imeti, da se more živina, kolikor je mogoče, po njej prosto sprehajati. Da se živina preveč ne utruji, in da je zlasti poleti vročina in prah preveč ne nadleguje, mora paša blizo vasi in daleč od prašnih cest biti. Da imajo živinčeta o naglem hudem vremenu in dežji, zlasti pa tudi o veliki vročini kam iti, je prav dobro, pašo z drevjem obsaditi ali pa saj šupo narediti, ktera ima streho; tudi je dobro, da skozi pašnike čista voda teče ali pa da se more živina vsaj na koritih pri studencih napajati.

Dasiravno živina ne živi samo od paše, vendar je vselej treba, da so pašniki snažni; zavoljo tega se mora gnoj vsaj raztrositi, še bolje je pa, če se s pašnika spravi in nekoliko daleč od njega na kupe deva. Tudi škodljiva in marsiktera strupena zelišča, ktera se prav rada na slabo oskrbovanih pašnikih vgnjezdujejo, kakor

tudi osat in grmičje se morajo poruvati, in mali trud se bo vselej dobro plačal, če se spomladi zemlja zrahlja in z dobrim travjim semenom obseje.

Škodljivo je živino na pašo goniti o hudem dežji ali o mrzlih vetrovih, ravno tako, dokler rosa in slana na pašniku leži; posebno ovce se morajo varovati, da s slano poparjene trave ne žrejo. Dobro bi bilo tedaj vselej tako dolgo čakati, da se rosna al od slane poparjena tla vsaj nekoliko posuše, predno se ovce na pašo ženejo; če pa ni mogoče toliko časa čakati, naj se dá živini nekoliko suhe klaje, predno gre na pašo, da ne plane prehitro po mokri travi.

Ako je take previdnosti že pri pašnikih treba, kateri so prav za prav le sprehajališča živini, bode je še bolj treba, kedar si morajo živinčeta ob enem tudi živeža iskati. Zelo škodljivi so tedaj drobnici in goveji živini posebno pašniki, kateri globoko leže, potem močvirni in mahovni, kakor tudi taki, kateri so še le pred kratkim pod vodo stali.

Konjem najbolj tekne paša na ne preveč in ne premalo suhih, grmičastih gričih, na katerih visoka, sladka trava raste in blizo katerih je vodá.

Za govejo živino se podajo posebno travniki na gorah in nizkih planinah. Govejo živino v gozdih pasti je bolj škodljivo kakor koristno; bolje tekne paša na izsečenih prostorih z visoko travo.

Ovcam teknejo najbolj visoko ležeči suhi pašniki z dišečo travo.

Dostikrat se zgodi, da živina na odločenih pašnikih ne dobiva dovolj živeža, tako, da res strada in zavoljo tega tudi lahko zbolí. Pa tudi na mastnih pašah, katerim se morajo deteljišča šteti, se mora gledati, da se živina ne preobje. Kaj lahko se preobječo ovce take, ktere so skozi zimo tako rekoč izstradane, potem pa naglo na mastno pašo pridejo, ali pa se poleti na obila strnišča zapodé, ko jim je na njih navadnih pašah krma že pošla.

Pašniki utegnejo pa tudi zavoljo tega živini škodljivi biti, ako na rastline kaka škodljiva strupena rosa pride ali je pa veliko mrčesa, kakor pajkov, uší i. t. d. na njih. Vrh tega se mora živina v hlevih izrejena na pašo počasi in tako tudi od življenja na paši se počasi klaje v hlevi vaditi tako, da dobiva živina v začetku, predno od doma gré, nekoliko suhe krme, pozneje pa, ko se ima paše odvaditi, naj se jej vselej nekoliko suhe klaje dá, kadar se domu vrne.

Med vsemi pašami so pa največidel paše na gmajnah zdravju živine najbolj škodljive. Tu so namreč skoraj vse škodljivosti nakopičene. Večidel so le pustí prostori, kateri niso za nobeno drugo rabo, za gmajne odbrani; nihče jih ne obdeluje, živina zato dobiva na njih komaj toliko, da more živeti. Ker gonijo vsaktero domačo živino na-nje, se ne puli samo med sabo za pičo, tudi se dostikrat zgodi, da živinče živinče pokvari. Posebno pa povekšujejo gmajne nevarnost za razširjenje kužnih bolezni med vso živino kakega kraja. Previdni gospodar bo tedaj svojo živino samo tedaj na gmajno dal gnati, kedar je prepričan, da je vsa živina njegovega kraja zdrava, in kladel bo v hlevu še vedno toliko, da bo imela dosti živeti.

Krmenje v hlevu.

Ako imajo živinčeta v hlevu krmo (futer) dobivati, ne pomaga samo to, koliko in kakošne krme dobivajo, da dobro teknejo, temuč tudi to, kako se jim krma napravlja, o katerem času jo dobivajo, in kaj se krmi še primeša.

Sploh menda je znano, ktera krma tej, ktera pa tej bolj tekne; al kdor ima skrb, da njegova živina zdrava ostane, bo tudi razsodil, ktera klaja naj se

vni daje, ker se dostikrat vidi, da ostanejo živinčeta o
še tako razni krmi zdrava, če se namreč nobena pre-
vidnost iz nemar ne pušča, ktere je pri krmenju sploh
treba.

Koliko krme gre živini.

Koliko krme živini gré, se ne ravna samo po
velikosti živine, temuč tudi po tem, kakošna je in kako
se rabi krma; zakaj živina naj ne dobi samo toliko
živeža, kolikor ga za življenje potrebuje, temuč še toliko
več, kolikor je treba, da more storiti, kar človek od nje
tirja. Ako hočeš, da ti bo konj bolj težka dela opravljal,
moraš mu tudi bolj tečnega živeža dajati, kakor pa konju,
kteri cele dni v hlevu stoji; brejo kravo, ktera mora
v svojem telesu mladiča rediti, zraven pa še tudi mleko
dajati, moraš bolje rediti, kakor pa kravo, ktero imaš
samo zavoljo mleka. Zdravju živine silno škodljiva
vraža je tedaj, da morajo vsa živinčeta enega plemena
enako veliko krme ali klaje dobivati.

Premalo krme je živinoreji največa škoda;
kmetovalec nima samo velike zgube, ampak živino
napadajo tudi bolezni, ktere se sicer ne izcimijo naglo
in se ne spoznajo koj; prihajajo pa bolj in bolj hude in
spodkopujejo zdravje živine tem več, ker dolgo trpé.
Prvo pravilo (regeljca) bodi vsakemu kmetovalcu, kteri
hoče zdravo živino imeti, da naj raji manj živine redi,
pa to naj dobro redi. Veliko živinčet ne pomaga nič,
če nima toliko krme, da bi jih mogel tudi tečno rediti.
Ne razsodi pa samo mnogost krme, ali je dostojna za
popolno reditev živinčeta, tudi na to je posebno gledati,
ali je krma dosti redivna. Tako, postavimo, je
vsakemu znano, da slama malo redi, daj jo živini ve-
liko veliko, še celo toliko, kolikor je more požreti, živina
se ti bo pa vendar slabo redila. Ravno tako je s
krompirjem. Ako bi se živini krompir brez vsega
druzega dajal, bi ga, da bi se nasitila, veliko potrebovala,
ne zredila bi se pa vendar ne, ker krompir malo redi.
Pri klaji mora tedaj kmetovalec tudi gledati, kako je
redivna, ako hoče, da se mu živina po volji redi in
da mu zdrava ostane. Prepičla reja je živini škodljiva,
pa ravno tako jej tudi pretečen živež marsikako
škoduje, posebno če ga živina ni vajena, če se hitro od
pičlega do zelo tečnega živeža prestavi, ali če se za
drugačna dela rabi, kakor je bila vajena. Tako se do-
stikrat primeri, da začnejo konji za žlezami (Drüsen)
ali koliko bolehati, kteri so bili pred manj tečne krme
vajeni, pa so naglo drugo dobili. Ravno tako se lahko
dostikrat vidi, da prav lahko kolika konje napade, kteri
so svojemu delu primeren živež dobivali, pozneje pa več
dni niso delali in vendar ravno tak živež imeli. Kakor
konjem, če ravno ne tako očitno, je tudi drugi domači
živini škodljivo, če jim začnejo naglo boljšega ali pa
sploh drugzega živeža klasti, zlasti pa skušnja uči, da
breje krave in ovce rade zvržejo, če se jim krma naglo
premeni. (Nadaljevanje v prihodnjem letu.)

Prirodoslovne stvari.

Moj studenček.

V prijetni dolinici pod Potočami ne daleč od Pre-
dora izvira v podnožji Karavanek studenček, čegar vo-
dica se kakor srebrni trak kakih 30 korakov v mali
rojici *) na površji zemlje vije in potem zopet v nje
izlivaje zgubi. Ta studenček mi je ne samo zaradi čiste
in hladne vode, s ktero si na sprehodih dostikrat žejo
gasim, posebno zaželen, marveč tem bolj priljubljen še
zato, ker se tukaj prav znamenive prirodoslovne stvari

*) V Kranjski gori rivulus imenujejo rojica.

nahajajo. Ob kamenji in v vodi in na obalah raste-
čemu bobovniku (*Veronica Becabunga*) mahljajo
igravši si v valččkih vodne rastline alge: krak (*Batra-
chospermum moniliforme*; *Roth*), prekrasna *Drapar-
naldia plumosa*; *Agardh* (in *Hydrurus Ducluzelii*;
Aghd.). Kot male zelene kapice čepijo na kamenji vodni
polžeki: *Ancylus fluviatilis* v družbi s *Palu-
dinella Schmidtii*, *Palud. Lacheineri*; *Charp*) in
Bithynia scalaris; *Zgl*), ktera je nam doslé kot
prebivalka sladkih vodá Laških dežel samo znana bila.
Po stružici se nahajata še: *Limnaea minuta* in *Pi-
sidium fontinale*, med kterimi kobacajo *Friga-
neje*, ki vlečejo seboj svoje iz samih polževih lupinic
zlepljene tuljaste hišice, med temi lupinicami pa najdeš
prav drobno valjasto hišico polžka: *Acme polita*;
Bielz) z imenom. Veliko sem že na svojih prirodoslov-
nih sprehodih prebrskal ter preiskal, a dozdej še nikjer
nisem na tako malem prostoru toliko znamenitih pri-
rodoslovnih stvari dobil, kakor v tej vodici. Zato mi
je pa tudi ta studenček čez vse priljubljen in zaželen.

Na Viševku 18. decembra.

Robič.

Mnogovrstne novice.

Pogled v ječo.

V Segedinu na Ogerskem se obravnava ravno
zdaj velika zatožba, o kateri kaj več zvedeti bode go-
tovo mikalo tudi naše bralce; stvar je jako zanimiva
na več strani.

Glasoviti ropar, strah vsej okolici, kjer je hodil
in kjer je bil, že za smrt obsojeni pa pomiloščeni
Rosa Šandor, stoji pred sodbo, ki se je v Segedinu
začela 12. dne t. m.

Že l. 1860. je v mestu Segedinu bilo tako nevarno,
da o mraku so mestjani morali zapirati hišna vrata
in kdor je ponoči šel po ulicah, imel je samokres
(pištolo) ali v palici skriti meč pri sebi. Brez orožja
ni se upal nihče sam po noči na ulice.

Po neutrudljivem zasledovanji posrečilo se je vendar
kraljevemu komisarjatu roparsko drhal *Rosa Šan-
dorja*, Segedinsko drhal *Janoša Muslaya* a *Gyar-
mathya*, Kečkemetsko drhal *Kolmana Binkota* in
Terezijopoljsko *Elija Turčangia* zaslediti, deležnike
vjeti in jih prisiliti v to, da so obstali hudodelstva.

Pri tej priliki pa je tudi prišlo na dan, da več
ljudí, ki so za poštene veljali, so bili vedeži onih hudo-
delstev, ki so prikrivali njihova početja, jim potuho
dajali in jim na pomoč bili, sicer ne bi bilo mogoče, da
bi že davno ne bili vjeli roparske drhali. In v zatožbo
zapleteni so celó — kdo bi mislil! — en policijsk
predstojnik, dva okrajna sodnika, 4 odvetniki
in 46 policijskih komisarjev.

Mnogo ropov, roparskih umorov in tatvin, dopri-
nesenih že pred 30 in 40 leti, je prišlo zdaj še le na
dan; 70letni starec je bil obsojen zaradi ropa, ki se ga
je vkrivičil pred 30 leti.

Strmeti pa moramo še posebno o tem, da se je iz
sodniških zapisnikov zdaj razvidelo, da bilo je tudi (kar
smo že v zadnjih „Novicah“ povedali) mnogo nedolž-
nih na smrt obsojenih in ob glavo djanih.

Vprašali bodo naši bralci: kako vendar je bilo
mogoče, zdaj pred tolikimi leti storjena hudodelstva od-
kriti? — Ena pot bila je ta, da so vsacega hudodelca
posebej zaprtega imeli, da se ni mogel z nobeno živo
dušo pogovarjati. Druga pot bila je ta, da vsak hudo-
delnik je imel obraz pokrit z ruto, toliko prere-
zano, da so se mu samo oči videle, da drug drugzega ni
poznal in mu ne po znamenjih ne kako drugače se
mogel razodeti. Tretja pot pa je bila ta, da vsak pre-